

Nr 128.

Av herr **Holmdahl m. fl.**, om *ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen.*

De vittgående åtgärder, som sistlidet år vidtagits för höjande av landets försvarskraft, böra såsom oavvislig följd föranleda en strävan att även annorledes än genom direkta försvarsåtgärder förläna den militära verksamheten erforderligt stöd och i varje fall undanröja förefintliga hinder och svårigheter för denna verksamhet att på ett betryggande sätt fylla sin uppgift. Världshändelsernas allvar under den tid som förflutit, sedan försvarsreformen beslutades, utgör tillräcklig maning till statsmakterna att i detta avseende icke eftersätta någon aktsamhet.

En företeelse, som inför en sådan strävan måste bli föremål för särskild uppmärksamhet, är den s. k. antimilitaristiska propagandan, vilken enligt vad öppet meddelas även under nu rådande allvarliga förhållanden bedrives med obruten intensitet. Så länge denna agitation, såsom namnet närmast angiver, endast riktar sig mot överdrifter inom det militära och således går ut på förändringar i försvarsorganisation och försvarsverksamhet, och så länge agitationen vill fullfölja dessa syften allenast med användande av lagliga medel, må den försvara sin plats såsom ett led i de politiska meningsbrytningar, som bilda drivande krafter i den samhällsliga utvecklingen. Men erfarenheten giver nogsamt vid handen, att den antimilitaristiska propagandan rymmer inom sig icke blott företeelser av denna art. I stigande omfattning har densamma glidit över att rikta sig mot all militär verksamhet överhuvud och har därmed även blivit rent och klart försvarsfientlig. I denna del utgör agitationen ett direkt angrepp på samhället i en av dess nödvändigaste verksamhetsgrenar och på de institutioner, som hava denna verksamhet sig anförtrodd. Följden av en sådan agitation kan lätt bli icke blott ett menligt och för

samhället ovärdigt nedsättande av krigsmaktens anseende, utan även — vad viktigare är — en allvarlig fara för den sammanhållande kraften inom krigsmakten, för disciplinen. Därigenom kan agitationen äventyra intet mindre än krigsmaktens förmåga att på behörigt sätt fylla sin uppgift. Farlig i denna riktning är icke endast den agitation, som uppmanar till värnpliktsstrejk, uppsåtlig olydnad, vårdslöshet eller försummelse i tjänsten och annat brytande mot de militära tjänsteplikterna. Utan fara för krigslydnaden uppkommer även då agitationen gör till sin uppgift att upphetsa till missnöje med den militära tjänstgöringen, sådan denna måste vara beskaffad, eller till hat emot det militära befälet. Härigenom beredes hos krigsmanskapet en jordmån av ovilja och trots, ur vilken verkliga brott mot krigslydnaden med lätthet växa fram, och vilken, även där så icke blir förhållandet, är ägnad att betydligt försvåra samverkan i tjänsten mellan befäl och underlydande. Även den mera allmänt hållna agitationen för avskaffande av allt försvar måste tagas med i räkningen i detta sammanhang, nämligen om den, som alltför ofta är fallet, söker att metodiskt utplåna känslan av de förpliktelser, som vårt nationella oberode under allt hitintills rådande internationella förhållanden med nödvändighet ålägger oss. I alla dessa fall är faran mera omedelbar, då agitationen söker sitt föremål direkt bland militären, än om den bedrives ute bland allmänheten, ehuru väl den även i sistnämnda fall ingalunda är ofarlig för disciplinen inom en krigsmakt, som bygger på den allmänna värnpliktens grund.

Uppenbart är visserligen, att samhällets ställning till den försvarsfientliga agitationen icke kan bestämmas med hänsyn tagen enbart till den militära verksamhetens intressen. Då det här gäller en så viktig grundsats som yttrandefriheten, kan det icke ifrågasättas att vidtaga andra begränsningar än sådana, som föranledas av en såväl på grund av agitationens innehåll som med hänsyn till dess föremål mera omedelbar samhällsfara. Men å andra sidan måste fasthållas, att det offentliga ordets frihet i ett ordnat samhällsliv icke kan vara obegränsad, och att denna frihet redan enligt nu gällande lag är ålagd begränsningar till skydd mot agitation till förmån för vissa samhällsfarliga företag. Det är då endast följdriktigt, att yttrandefrihetens missbruk jämväl i andra fall, då det samma antager samhällsfarlig karaktär, föranleder till vidtagande av motsvarande begränsningar.

Den allmänna strafflagen behandlar missbruk av yttrandefriheten i 10 kap. 14 § och straffbelägger där i 1 mom. uppmaning till brott, i 2

mom. försök att på annat sätt, såsom genom prisande av brottslig handling, förleda till brott, samt i mom. 3 försök att eljest förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet. Förutsättning för bestraffning är i alla dessa fall, att uppmaningen resp. förledandet skett offentligen eller såsom lagen uttrycker det »muntligen inför menighet eller folksamling» eller i skrift den någon utspritt eller utsprida låtit. Har uppmaningen eller förledandet skett i tryckt skrift, inträder samma straff på grund av hänvisning i 3 § 7 mom. tryckfrihetsförordningen.

Av dessa straffbud drabbas redan nu vissa ovan nämnda former av försvarsfientlig agitation. Bestämmelserna omfatta alla fall, då agitationen avser verkliga brott — det vill säga varje med straff belagd gärning eller underlåtenhet, vare sig den är straffbelagd enligt allmänna strafflagen, strafflagen för krigsmakten eller någon annan speciallag — vartill komma sådana fall, då agitationen avser handlingar, vilka utan att vara belagda med straff likväl innefatta ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. Innehåller agitationen uppmaning att ej inställa sig till eller avhålla sig från tjänstgöring eller att krigsmanskapet ej skall uppfylla sina tjänsteplikter, är den sålunda redan enligt gällande lag straffbar. Däremot saknar allmänna strafflagen tillämplighet, om agitationen inriktar sig på att undergräva krigslydnaden genom att söka upphetsa till missnöje med den militära tjänstgöringen eller till hat mot det militära befälet eller genom andra dylika medel. Ännu mindre avses en agitation, som söker att utplåna den allmänna känslan av förpliktelse mot fosterlandet i försvarsavseende.

Den fara för krigslydnaden, som även en agitation av denna beskaffenhet kan medföra, har icke kunnat undgå att på andra håll i gällande lagstiftning tilldraga sig lagstiftarens uppmärksamhet. I detta avseende kan till en början åberopas 71 § i den nu utfärdade nya strafflagen för krigsmakten. Här stadgas straff ej blott för den, som muntligen inför samlat krigsfolk eller i skrift, den han bland krigsfolket utspritt eller utsprida låtit, uppmanat eller annorledes sökt förleda till ohörsamhet mot förmans eller överordnads befallningar i tjänsten — vilken bestämmelse i själva verket innefattar ett specialfall av det mera allmänna stadgandet i 10 kap. 14 § strafflagen — utan även därutöver för den, som på dylikt sätt sökt *upphetsa till ovilja mot krigstjänsten*. Enligt denna bestämmelse straffas sålunda i tjänst varande värnpliktiga och andra, som lyda under strafflagen för krigsmakten, för offentlig agitation bland kamraterna. Grunden härtill kan nu icke antagas vara, att förledande eller upphetsande, varom i lagbudet är fråga, skulle från den agiterandes sida

innebära en alldeles särskild pliktförgätenhet, därför att denne tillhör krigsmakten. Tvärtom giver stadgandets plats i sammanhang med bestämmelserna om uppror, upplopp och brott mot krigslydnaden med all tydlighet vid handen, att den avgörande synpunkten varit den fara för disciplinen inom krigsmakten, som kommer av dylik agitation. Att emellertid denna fara är densamma, vare sig agitatorn är en militär eller en civil person, torde vara tämligen klart. Är lagens ståndpunkt den, att en dylik agitation i det ena fallet bör förhindras genom en straffbestämmelse, bör detta därför även ske i det andra. Med det sagda är likväl icke förnekat, att fordringarna på ett lojalt uppträdande böra ställas högre beträffande dem, som själva äro i tjänstgöring vid krigsmakten. Denna omständighet bör därför tillmätas betydelse vid straffskalans bestämmande, men kan ej föranleda till straffrihet för den civile, då han bedriver en av lagstiftaren såsom samhällsfarlig ansedd verksamhet.

Men även i andra riktningar har en motsvarande fara för krigslydnaden föranlett lagstiftarens ingripande. I lagen den 16 juni 1906 om förbud för krigsmanskap att deltaga i vissa sammankomster stadgas följande: »Är sammankomst utsatt att äga rum å ort, där krigsmanskap är samlat till tjänstgöring, och kan det på giltiga grunder antagas, att vid sammankomsten skola förekomma yttranden, vilka åsyfta att *utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden*, äge på stället varande högste befälhavare förbjuda manskapet att deltaga i sammankomsten». Detta lagbud utgår uppenbarligen därifrån, att en agitation i det angivna syftet är farlig för disciplinen, då det tillägger befälhavaren makt att förhindra manskapet att deltaga i en sammankomst redan på grund av ett antagande, att dylika yttranden skola förekomma. Till skydd mot faran har emellertid lagstiftaren här icke ingripit mot själva agitationen, utan endast skapat en möjlighet att förebygga, att krigsmanskap kommer i beröring med densamma. Lyckas det icke befälet att förhindra manskapets närvaro, får agitationen försiggå utan någon efterräkning. Detta förhållande kan försvaras allenast under förutsättning att den preventiva åtgärden visar sig fullt effektiv för sitt ändamål. Erfarenheten under den tid lagen tillämpats giver emellertid vid handen, att så icke varit fallet. Till viss del har detta berott på svårigheter för befälet att få kännedom om sammankomsts utsättande eller att på förhand äga tillgång till giltiga grunder för ett antagande om försvarsfientlig agitation. Men härtill kommer såsom särskilt anmärkningsvärt det förhållandet, att agitatorerna medvetet söka

kringgå stadgandet därmed, att de icke formligen utsätta en sammankomst, utan sprida underrättelse om samling man och man emellan och på så sätt lämna de militära befälhavarna, om de överhuvud få kännedom om förhållandet, i ovisshet, huruvida en sammankomst i lagens mening föreligger eller allenast ett så kallat enskilt möte. Under sådana omständigheter är det endast en nödvändig konsekvens av den ståndpunkt, lagstiftaren en gång intagit, att han såvitt möjligt kompletterar det preventiva skyddet genom att även i efterhand ingripa med straff mot den agitation, som lyckas gäcka de förebyggande skrankorna.

Det bör emellertid framhållas, att den formulering, på vilken 1906 års lag bygger, icke torde vara i sin helhet ägnad att läggas till grund för ett straffbud. En agitation, som åsyftar »att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet», synes vara till sitt innehåll allt för obestämd, för att ett straff skall kunna anknytas till densamma. Är agitationen däremot av den beskaffenhet, att den åsyftar »att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden», torde ett förslag att straffbelägga densamma icke giva anledning till befogad invändning från straffrättslig synpunkt.

Ett ytterligare stöd för att en lagstiftning i denna riktning endast innebär en utveckling av nu gällande stadganden kan hämtas från de föreskrifter, som år 1909 intogos i tryckfrihetsförordningen 4 § rörande rätt att indraga tryckta skrifter, som uppenbarligen åsyfta »att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden», då de anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg. Tryckfrihetsförordningen använder här vid beskrivning av ifrågasvarande såsom farliga betecknade skrifter alldeles samma uttryck som 1906 års lag. Äver för tryckfrihetsförordningen är sålunda utgångspunkten densamma eller att uttalanden i dylikt syfte icke böra göras under sådana förhållanden, att krigsmanskapet därigenom påverkas.

Åberopade bestämmelser i strafflagen för krigsmakten och 1906 års lag äro begränsade att omfatta en agitation, som sker »inför samlat krigsfolk» (enligt 1906 års lag: krigsmanskap). Därmed torde förstås det samma, som i allmänna strafflagen är uttryckt med »menighet eller folksamling», dock under förutsättning, att menigheten eller folksamlingen till någon avsevärd del utgöres av krigsfolk. Vid en åtgärd att i angiven riktning utvidga straffskyddet enligt allmänna strafflagen, torde emellertid med en agitation inför samlat krigsfolk böra likställas en agitation, som äger rum, då värnpliktiga samlats för inryckning eller utryckning, även om de vid tillfället ej stå under militärbefäl, eller då värnpliktiga eljes äro

samlade på grund av föreskrift i värnpliktslagen om inskrivning, mönstring eller annan dylik förrättning. Erfarenheten har ådagalagt, att den försvarsfientliga agitationen med förkärlek utnyttjar tillfällen av denna art, och faran för att agitationen skall bära frukt inom krigstjänsten är i dessa fall lika omedelbar, som där krigsfolk i egentlig mening göres till föremål för densamma.

Av det föregående torde framgå, att en följdriktig utveckling av de grundsatser, på vilka den redan gällande speciallagstiftningen på skilda ställen bygger, leder till ett utvidgande av den allmänna straffbestämmelsen i 10 kap. 14 § strafflagen att omfatta en försvarsfientlig agitation, vilken kan så bestämmas till föremål och innehåll, att den äger rum inför samlat krigsfolk, eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, äro samlade på grund av föreskrift i värnpliktslagen, och att den åsyftar att upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden.

Slutligen kan åberopas, att man i Norge sistlidne höst ansett nödigt att inskrida mot den försvarsfientliga agitationen med särskilda straffbestämmelser. Den 25 september 1914 utfärdades där en provisorisk anordning (Lovtidende n:o 47) av innehåll bland annat, att »med böter eller faengsel i högst sex månader straffas den, som deltagar i eller medverkar till försvarsfientliga demonstrationer eller som på offentligt möte söker att upphetsa till ovilja mot tjänst i rikets försvar eller till hat mot det militära befälet». Då denna bestämmelse icke gjort någon begränsning med hänsyn till agitationens föremål, som således icke behöver vara krigsfolk eller därmed likställda, har den lagt ett i denna del vida strängare band på yttrandefriheten än vad här föreslagits. Härtill kommer, att lagen till skydd mot den försvarsfientliga agitationen begränsat icke endast yttrandefriheten utan även demonstrationsfriheten.

På grund av det anförda få vi härmed föreslå,

att riksdagen måtte för sin del besluta, att 10 kap. 14 § strafflagen erhåller följande ändrade lydelse:

Var som — — — stadgas.

Där någon — — — 1 mom. sägs.

Har någon — — — fängelse.

Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade,

muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.

Vad i — — — verkan.

Stockholm den 26 januari 1915.

<i>Otto Holmdahl.</i>	<i>E. v. Hofsten.</i>	<i>Arvid Lindman.</i>
<i>Conrad Vahlquist.</i>	<i>K. Beckman.</i>	<i>Karl Hildebrand.</i>
<i>Hans Andersson.</i>	<i>John Jeansson</i> i Kalmar.	<i>Cornelius Olsson.</i>
<i>Gust. Rydén.</i>	<i>C. Hallendorff.</i>	<i>Malte Sommelius.</i>
<i>Wilh. Hellberg.</i>	<i>Gust. Odqvist.</i>	<i>Fritz Kaijser.</i>
<i>Pehr Aug. Andersson.</i>	<i>N. E. Nilsson.</i>	<i>C. J. Öberg.</i>
<i>Axel E. Lindvall.</i>	<i>Carl Lorentzon.</i>	<i>Edv. Andersson.</i>
<i>C. Wilh. Jönsson.</i>	<i>J. Åkerman.</i>	<i>Emil Bengtsson.</i>
<i>Sven Lübeck.</i>	<i>P. Rydholm.</i>	<i>Alex. Thore.</i>
<i>S. Welin.</i>	<i>M. Svensson.</i>	<i>Axel Sundberg.</i>
<i>Wilh. Andersson.</i>	<i>Aug. Lingström.</i>	<i>David Norman.</i>
<i>Axel Lundblad.</i>	<i>O. Alfr. Berg.</i>	<i>K. J. Larsson.</i>
<i>Carl Persson.</i>	<i>John Jönsson.</i>	

Tryckt hos P. Palmquists Aktieföretag, Stockholm 1915.